

СУТНІСТЬ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ ПІДПРИЄМСТВА

SATISFACTION OF ANTI-CRISIS MANAGEMENT OF FINANCIAL RISKS OF THE ENTERPRISE

У статті систематизовано підходи до визначення сутності антикризового управління фінансовими ризиками підприємства. Розглянуто основні напрями антикризового управління та сутність і місце фінансових ризиків у діяльності підприємства, уточнено визначення «антикризове управління фінансовими ризиками» та обґрунтовано необхідність впровадження системи антикризового управління фінансовими ризиками на вітчизняних підприємствах

Ключові слова: фінансові ризики, фінансова криза, антикризове управління, фінансова стійкість, антикризове управління фінансовими ризиками.

В статье систематизированы подходы к определению сущности антикризисного управления финансовыми рисками предприятия. Рассмотрены основные направления антикризисного управления и сущность и место финансовых рисков в деятельности предприятия, уточнено определение

«антикризисное управление финансовыми рисками» и обоснована необходимость внедрения системы антикризисного управления финансовыми рисками на отечественных предприятиях

Ключевые слова: финансовые риски, финансовый кризис, антикризисное управление, финансовая устойчивость, антикризисное управление финансовыми рисками.

The article systematizes approaches to the definition of the essence of the crisis management of financial risks of the enterprise. The main directions of crisis management and the essence and place of financial risks in the activity of the enterprise are considered, the definition of "crisis management of financial risks" is specified and the necessity of implementation of the system of crisis management of financial risks at domestic enterprises is specified.

Key words: financial risks, financial crisis, crisis management, financial stability, crisis management of financial risks.

УДК 336.012.23(045)

Серікова А.А.

аспірант кафедри банківської справи
Харківський національний економічний
університет
імені Семена Кузнеця

Постановка проблеми. В умовах зростання впливу дестабілізуючих факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на діяльність підприємства, гостро постає питання необхідності формування та застосування ефективною системою протидії або нейтралізації фінансових ризиків, які провокують виникнення криз на підприємстві та пов'язані із цим труднощі. Саме ці процеси зумовлюють розроблення та впровадження антикризового управління фінансовими ризиками підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток теорії та практики, пов'язаний із концептуальними положеннями як фінансових ризиків, так і антикризового управління підприємством, знайшов своє відображення в працях А.П. Балашова, Р.І. Біловол, І.О. Бланка, Ф.А. Важинського, А.Р. Журавської, О.В. Коваленко, Л.О. Лігоненка, А.М. Поддєрьогіна, Л.С. Ситника, О.О. Терещенка, Е.О. Уткіна, В.В. Чернишова. Разом із тим потребує подальшого дослідження систематизація підходів до сутності антикризового управління фінансовими ризиками підприємства.

Постановка завдання. Метою статті є систематизація підходів до сутності антикризового управління фінансовими ризиками підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі функціонування підприємство відчуває прямий чи опосередкований вплив внутрішнього та зовнішнього середовища. Цей вплив пов'язаний із фінансовими ризиками, що виникають у процесі діяльності підприємства і можуть призвести

до фінансової кризи. В останні роки значна кількість вітчизняних підприємств є збитковими і вони втрачають або не мають стратегічної перспективи розвитку. За даними Держстату, у 2014 р. частка збиткових підприємств досягла 44,2%, а в 2015 р. – 39,8%.

Усе це зумовлює впровадження на підприємствах антикризового управління фінансовими ризиками.

У науковій літературі немає однозначності в трактуванні сутності фінансових ризиків та їхнього місця у системі господарської діяльності підприємства. Одні фахівці розглядають фінансові ризики як окремий вид ризиків підприємства [6]. Деякі економісти вважають, що ці ризики входять до складу інших ризиків (ринкового, інвестиційного) [7]. М. Клапків відносить до групи фінансових ризиків практично всі майнові ризики, оскільки, на його думку, збитки, які виникають внаслідок прояву майнових ризиків, майже завжди мають фінансовий характер, тобто набувають грошового виміру.

На думку О. Таран, фінансовий ризик – це невід'ємний складник будь-якої фінансової діяльності, яка являє собою неминучі фінансові відносини, що мають різні напрями прояву через виникнення об'єктивно наявної недостатності, неточності або надмірності економічної інформації щодо здійснення певних подій або їхньої випадковості, та обчислюється на підставі оцінки ймовірності втрат унаслідок здійснення під час таких подій деякої господарської діяльності [12].

С. Давидов пропонує таке визначення фінансового ризику: це ризик, який характеризується ймовірністю втрат фінансових ресурсів (грошових коштів) у підприємницькій діяльності. У цьому значенні поняття «фінансовий ризик» тотожне поняттю «комерційний (підприємницький) ризик» [14]. Першим недоліком наведеного визначення є те, що ототожнюються поняття, які є назвами класів у межах однієї класифікаційної системи. Другим є те, що поняття фінансових ресурсів ототожнюється з поняттям грошових коштів, що є принциповою помилкою у розумінні саме фінансових ресурсів.

М. Лапуста дає таке визначення поняттю фінансовий ризик: це ймовірність виникнення непередбачуваних фінансових утрат (зниження очікуваного прибутку, доходу, втрата частини чи всього капіталу) в ситуації невизначеності умов фінансової діяльності підприємства [10].

Аналогічний підхід використовує Л.Е. Басовський. Фінансові ризики підприємства він визначає так: «...фінансові ризики як такі, пов'язані з утратою (безпосередньою чи опосередкованою) фінансових ресурсів (реальних коштів). Вони ж у силу різноманітності фінансових відносин теж умовно поділяються ним на два види:

- ризики, пов'язані зі зміною купівельної здатності грошей;
- ризики, пов'язані з утратою ефекту від капіталовкладень (інвестиційні ризики)» [13, с. 41].

О.В. Станіславчук розуміє ризик «...як економічну категорію, яка являє собою подію, що може відбутися чи не відбутися. У разі настання такої події можливі три економічних результати: негативний (програв, збиток), нульовий, позитивний (виграш, прибуток)» [11].

На думку О. Терещенко, «фінансові ризики – це, по-перше, небезпека потенційно можливої, ймовірної втрати ресурсів або недоодержання доходів порівняно з варіантом, що розрахований на раціональне використання ресурсів у даній сфері діяльності; по-друге, можливість одержання додаткового обсягу прибутку, пов'язаного з ризиком» [5].

Таким чином, аналіз показав, що більшість авторів і науковців ключовими ознаками поняття «фінансові ризики» вважає вірогідність, невизначеність, втрати, пов'язані з настанням ризикового випадку, або ймовірність несприятливого відхилення від цілей, для досягнення яких і приймалося певне рішення. Усі вищезазначені характеристики певною мірою відображають зміст поняття, що аналізується, але вони не зачіпають особливостей даної категорії в умовах ринку, тому що нині під ризиком, з одного боку, все більше розуміють не тільки можливість збитків, а й відсутність запланованих і очікуваних позитивних результатів, утрат ресурсів, недоодержання прибутку і небажане відхилення від наміченої мети, а з іншого – мож-

ливості одержання додаткового обсягу прибутку, пов'язаного з ризиком.

На нашу думку, сутність поняття «фінансовий ризик» доцільно визначати як вид ризику, який виникає у фінансово-економічній діяльності суб'єкта, коли результат або заходи його досягнення відрізняються від установлених цілей, а отримані відхилення мають вартісний характер.

У сучасних умовах існують досить різні підходи до визначення сутності антикризового управління підприємством. Здійснюючи аналіз наявних підходів, описаних у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, можна зробити висновок, що переважна більшість поглядів авторів погоджується, що антикризове управління є функцією менеджменту, яка забезпечує: уникнення кризових ситуацій; зменшення або ліквідацію наслідків фінансової кризи на підприємстві; забезпечення належного рівня платоспроможності

Так, І.О. Бланк вважає, що антикризове управління – постійно діючий процес виявлення ознак кризових явищ та реалізація генерального плану недопущення поширення кризових явищ і стагнації розвитку підприємства, який здійснюється протягом усього періоду його функціонування [2].

З точки зору Дж. Кейнса, це система заходів із боку держави, спрямованих на забезпечення відновлення і стабілізацію розвитку економічної системи [3].

Іншої думки В.І. Кошкін, який вважає, що антикризове управління – механізм уникнення банкрутства та поліпшення фінансового стану підприємства [4].

Антикризове управління проводиться за такими напрямками [8, с. 36]: виділення пріоритетних підходів у господарській діяльності, тобто своєрідних пунктів зростання, які сприяють підвищенню ділової активності; обґрунтоване прогнозування ресурсного забезпечення; визначення якісних і кількісних критеріїв оцінки проведеної роботи, а також можливості внесення коректив у дії, впроваджені на підприємстві.

Внутрішні механізми фінансової стабілізації дають змогу підприємству мобілізувати власні ресурси на основі прийомів і методів антикризового управління. Етапи фінансової стабілізації підприємства в умовах кризової ситуації включають, по-перше, усунення неплатоспроможності [9, с. 44, 19].

Фінансові ризики, що мають зовнішнє походження, є більш небезпечними, ніж ризики внутрішні, оскільки підприємство може тільки опосередковано на них вплинути. Саме тому велика увага має бути сконцентрована на їх ідентифікації та усуненні. Дуже важливим є інтегрування антикризового управління в контексті мінімізації фінансових ризиків. Необхідно діагностувати фінансовий стан підприємства, виявити ознаки впливу фінансових ризиків, оцінити зовнішнє та

внутрішнє середовище функціонування підприємства, встановити причинно-наслідкові зв'язки фінансових ризиків та їх вплив на фінансову діяльність підприємства. Далі необхідно визначити масштаби впливу фінансових ризиків на фінансовий стан підприємства, щоб заздалегідь підготуватися до можливих ризикових ситуацій та відповідним чином здійснити коригування фінансової діяльності.

Таким чином, в умовах затяжної економічної кризи в країні виникає необхідність застосування антикризового управління фінансовими ризиками, яке, на нашу думку, можемо розглядати як систему заходів, спрямованих на усунення ймовірності виникнення непередбачуваних фінансових утрат, втрати платоспроможності підприємства, уникнення банкрутства та поліпшення фінансового стану підприємства.

Висновки з проведеного дослідження.

У сучасних умовах господарювання мінімізація фінансових ризиків у діяльності підприємства може бути здійснена за рахунок антикризового управління, яке забезпечує уникнення кризових ситуацій, зменшення або ліквідацію наслідків фінансової кризи на підприємстві та належний рівень платоспроможності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Статистика України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
2. Бланк И.А. Антикризисное финансовое управление предприятием. К.: Эльга, Ника- Центр, 2006. 672 с.
3. Кейнс Дж.М. Загальна теорія зайнятості, процента і грошей. К.: Барви, 1998. 210 с.
4. Кошкин В.И. Антикризисное управление: 17-модульная программа для менеджеров «Управление развитием организации». Модуль 11. М.: ИНФРА-М, 2000. 512 с.
5. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2004. 560 с.
6. Атикризисное управление / Под ред Э.М. Короткова. М.: ИНФРА-М, 2000. 432 с.
7. Журавська А.Р. Теоретичні засади антикризового управління сільськогосподарськими підприємствами. Вісник Житомирського національного агрокологічного університету. 2013. № 1-2(2). С. 227–235.
8. Антикризове фінансове управління підприємством в сучасних умовах господарювання / І.І. Біломістна, О.М. Біломістний, М.С. Крамська. Фінансово кредитна діяльність: проблеми теорії і практики. 2013. № 1(14). С. 90–96.
9. Коваленко О.В. Деякі аспекти сучасного антикризового управління промисловими підприємствами. Экономика и управление. 2013. № 4. С. 41–46.
10. Лапуста М.Г., Шаршукова Л.Г. Риски в предпринимательской деятельности: учеб. пособ. М.: ИНФРА-М, 2008. 224 с.
11. Станіславчук О.В. Гнучкий контролінг як елемент антикризового управління підприємством. Вісник Львівської комерційної академії. 2014. № 30. URL: http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlca/Ekon/2014_30/49.pdf.
12. Таран О.В. Сучасні питання проблематики ризиків фінансової сфери діяльності підприємств: теоретичні узагальнення та прикладний аналіз: навч. посіб. Х.: Константа, 2014. 108 с.
13. Басовский Л.Е. Финансовый менеджмент: учебник. М.: ИНФРА-М, 2013. 240 с.
14. Давыдов С.Б. Об оценке инвестиционного риска. Бухгалтерский учет. 2003. № 4. С. 15–16.